

Aina Moll

LA NOSTRA LLENGUA

Segona edició

EDITORIAL MOLL
MALLORCA
1994

Col·lecció TOMIR n.º 15

XVI. La normalització lingüística

Arribats en aquest punt de les explicacions sobre “la nostra llengua” en el programa de TVE-Balears, vaig voler abordar el tema de l'estat actual del nostre procés de normalització lingüística. Ja havia parlat de normalització moltes vegades, tal com ho he fet en aquest llibre, sempre donant per suposat que tothom sabia de què es tractava.

I aleshores em va entrar el dubte: Tenim una Llei de Normalització Lingüística, i el tema de la normalització es tracta sovint en el Parlament Balear i en els mitjans de comunicació, i jo mateixa n'he parlat en el programa televisiu com d'una cosa sabuda; però els ciutadans en general, saben què és la normalització lingüística?

Per comprovar-ho, vaig demanar a TVE-Balears que fes una enquesta informal de carrer, com la que havia fet per als primers programes sobre el nom de la llengua, el coneixement que els ciutadans en tenien i l'ús que en feien.

Aquesta vegada, l'enquesta era molt més senzilla, amb una única pregunta: *Què vol dir normalització lingüística?*

El resultat va ser desolador. Homes i dones, joves i vells, catalanoparlants i castellanoparlants, demostraven un desparpament absolut:

- No ho sé.
- Ni idea.
- Ara no se m'acut res.
- Deu ser allò des català i es mallorquí.
- Que mos volen fer xerrar en català, però noltros som mallorquins.
- Jo no hi entenc, d'això.

Respostes com aquestes, repetides moltes vegades, o la simple negativa a contestar, és tot el que els enquestadors van aconseguir dels ciutadans. No en trobarem *ni un* que es consideràs capaç de donar una resposta encertada, ni que "aventuràs" una opinió que s'hi acostàs.

Al cap d'uns quants dies, aprofitant que l'equip del programa anava a Inca, a entrevistar la regidora de cultura i un professor de l'Institut de Batxillerat sobre el grau de normalització de l'administració i de l'ensenyament, vaig voler veure si em podia treure l'espina d'aquest fracàs, i vaig demanar que repetissin la pregunta *Què vol dir normalització lingüística?* als joves que trobassin pels voltants de l'institut. I aquí en teniu el resultat:

1. - Que la llengua no estigui dividida.
2. - Que el català es vol fer independent, que no hi hagi tants de dialectes.
3. - Que es català es xerri més.
4. - Una manera perquè es xerri millor es català... de fer que se xerri més.
5. - *Implantar el catalán dentro de todo, de toda la vida.*
6. - És s'intent de que tots es països catalans mos entenguem amb una llengua comuna a tots.
7. - Que tots es dialectes s'ajudin i que no hi hagi discriminació entre uns i altres, i voler "perteneixer" tots a una mateixa llengua.
8. - Que tots es que estan a Mallorca xerrin es català, o es mallorquí d'aquí.
9. - Que es respecti d'igual manera es castellà que es mallorquí.

Evidentment, aquests joves estan molt més ben orientats que els ciutadans que van ser enquestats lluny de l'ombra protectora d'un centre d'ensenyament -i això demostra una vegada més el paper impor-

tantíssim de les escoles i els instituts per formar ciutadans "normals" lingüísticament, i que sàpiguen en què consisteix la "normalitat lingüística".

La majoria de les respostes posen èmfasi en la unitat lingüística i en el tema de la "llengua estàndard" i els dialectes, tal vegada per influència de la gent gran, que sovint n'ha fet un problema gros. Però és evident que saben que el mallorquí és un dialecte del català, com també ho és el barceloní, que tots els dialectes són igualment importants i no hi ha d'haver discriminacions entre un dialecte i un altre, i que la llengua que s'aprèn a l'escola és la llengua de tots.

De totes maneres, tal vegada encerten més el sentit exacte de la normalització els qui insisteixen en l'aspecte del seu ús: que es respecti igual el castellà que el català o mallorquí, que el català es xerri més o, com va dir un jove castellanoparlant, *implantar el catalán en todo, en toda la vida.*

En efecte, viure en la nostra llengua, tant en l'aspecte familiar com en el professional, i tant individualment com col·lectivament, és l'essència i l'objectiu de la normalització.

Què és la normalització lingüística

Normalitzar vol dir "fer normal" una cosa o una situació, i en forma reflexiva *normalitzar-se* és "fer-se normal", "passar a un estat de normalitat".

D'acord amb aquests significats, *normalització lingüística* és el procés de la llengua i de la comunitat lingüística catalana cap a una situació normal; i també el conjunt d'actuacions encaminades a aconseguir que aquest procés arribi a bona fi; en aquest darrer cas, s'anomena també "planificació lingüística".

I què hem d'entendre per situació normal? Naturalment, allò que s'entén arreu del món: que la llengua del territori sigui l'instrument normal de comunicació de la comunitat, a tots els nivells.

Però aquesta normalitat s'ha d'aconseguir dins el marc legal vigent, que respon en realitat a la composició sociolingüística de les comunitats autònomes de llengua catalana; és a dir, en règim de cooficialitat amb el

castellà, llengua oficial de l'Estat i també llengua personal d'una proporció considerable de la població (superior al 30 % en el cas de les Balears).

Originalitat del marc legal vigent

Com vam veure en el primer capítol, aquest marc legal és absolutament original dins els règims lingüístics dels Estats d'avui, que són de tres castes:

a) Els oficialment monolingües, que reconeixen una sola llengua oficial. D'aquests, són molt pocs els que tenen una sola llengua pròpia dins tot el seu territori (per exemple, Portugal). La majoria, com França o com l'Espanya d'abans de 1978, són Estats plurilingües i plurinacionals que marginen totes les llengües del seu territori, tret de la que és reconeguda com a llengua oficial de tots.

b) Estats oficialment plurilingües, que reconeixen totes les seves llengües com a oficials de l'Estat, però cadascuna és emprada com a única llengua oficial dins el seu territori natural. És el cas de Suïssa.

c) Estats dividits entre zones oficialment monolingües i zones bilingües. És el cas del Canadà, on el Quebec és monolingüe francès, la majoria d'estats o províncies són monolingües anglesos i la resta bilingües; i el de Bèlgica, amb la part valona del territori monolingüe francesa, la part flamenca monolingüe neerlandesa, i Brussel·les i el seu entorn bilingües. Però el bilingüisme, en aquests casos, és de dret personal: no són els ciutadans, que són bilingües, sinó l'Administració.

En realitat, els únics llocs on no hi ha conflicte social per motius lingüístics són aquells en què hi ha una única llengua oficial que és alhora la pròpia del territori i de la gran majoria de la població. Quan el marc legal no s'ajusta a la realitat social del territori, els conflictes són greus: o bé hi ha pobles que sofreixen opressió lingüística, com el bretó o el cors, o bé hi ha individus que se senten oprimits, com els belgues flamencs que viuen en zona valona i els valons de zona flamenca; o bé la defensa de la llengua pròpia enfront de l'altra llengua oficial fa que les dues comunitats se sentin enfrontades, com a Brussel·les. Per això l'Estat de les autonomies instaurat per la Constitució espanyola ha

despertat un enorme interès entre els sociolingüistes i en moltes zones d'arreu del món on coexisteixen dues o més llengües.

Dificultats per a la normalització

El fet mateix que el marc legal sigui nou, a les darreries del segle XX, en què la majoria d'Estats tenen diferents llengües com a pròpies dins els seus territoris i en què l'equilibri actual –allà on existeix– és el resultat de greus conflictes socials i fins i tot de guerres per motius lingüístics, ja ens ha de fer veure que l'aplicació efectiva d'aquest marc legal és en realitat molt difícil. Hem de ser conscients que correm dos perills igualment greus, i que menen igualment al fracàs absolut de la normalització:

1) que es mantengui la situació de predomini del castellà, ja que tots el coneixem i els castellanoparlants no tenen estímuls per aprendre el català, perquè els autòctons canvien de llengua per tractar amb ells i no se senten incòmodes de ser analfabets en la seva pròpia llengua;

2) que arribem a un enfrontament radical per motius lingüístics, si cada grup pretén que sigui la seva llengua la que prevalgui i es nega a respectar l'altra.

La normalització, cosa de tots

Per això és indispensable que en els territoris d'Espanya amb dues llengües oficials, concretament en els de llengua catalana, i més concretament encara a les Illes Balears, la normalització sigui l'objectiu de *tota la comunitat*: administradors i administrats, catalanoparlants i castellanoparlants, gent de dreta i gent d'esquerra i de tota la gamma política. I naturalment aquest consens existirà si el formulam explícitament i planificam, en un clima de consens, les actuacions necessàries per fer avançar el procés en un clima de concòrdia i de respecte dels drets personals de tots; i també dels drets –i deures– col·lectius respecte a la llengua pròpia del nostre territori, que durant tant de temps hi ha estat maltractada.

La planificació mateixa ha de tenir com a objectiu general aconseguir el consens del conjunt de la societat a favor del recobriment total de la llengua pròpia del poble balear i posar els mitjans per dur-lo a terme de manera efectiva. I com que una situació sociolingüística que ve de segles no es canvia en pocs anys per simple voluntarisme, encara que sigui compartit per tots, ens hem de proposar, com a objectius específics de la normalització, la millora progressiva del conjunt de la població quant a les actituds, al coneixement de la llengua i al seu ús social.

Però quan dic que la normalització *és cosa de tots*, no em referesc només als habitants de les Balears. És ver que és essencialment cosa nostra, però és també cosa de tots els ciutadans i els Governos de les terres de llengua catalana, i de tots els ciutadans i el Govern del conjunt d'Espanya.

És cosa de totes les terres i gent de llengua catalana, perquè necessitem que les modalitats i la gent de les Illes Balears siguin tenguets en compte i participin activament en els aspectes de la normalització que afecten el conjunt de la llengua; especialment, l'establiment d'un estàndard de llenguatge públic oral i la seva difusió pels mitjans de comunicació, i l'impuls a la projecció exterior de la llengua catalana i la cultura a què ha donat lloc: lectorats a les universitats estrangeres, exposicions internacionals, presència als organismes europeus, etc.

I és cosa del conjunt d'Espanya, perquè el fet de pertànyer a l'Estat espanyol ens fa solidaris i interdependents amb tots els pobles d'Espanya: els cossos estatals de funcionaris i la mobilitat laboral, per exemple, són obstacles enormes per a la normalització si el Govern i els pobles de l'Estat de llengua castellana no comprenen i assumeixen la necessitat de normalització de les llengües no castellanes, i concretament de la nostra. En aquests moments, hi ha moltes més universitats que ensenyen català a Alemanya o als Estats Units d'Amèrica que a Espanya, i això és una incongruència.

Assumir les llengües d'Espanya com a patrimoni cultural de tots els espanyols, vol dir assumir conjuntament les incomoditats que la seva normalització comporta. Però, ara per ara, els espanyols de terres no catalanes tenen molt poca informació sobre la llengua de les Balears, o no en tenen gens: n'hi ha molts que es pensen que és el castellà. Per això un aspecte important de la nostra normalització consisteix a fer saber quina és i com és la nostra llengua, i quina aportació ha fet a la cultura universal.

XVII. La normalització lingüística a l'administració

Ara que hem aclarit els principals conceptes que solen ser elements de confusió per a la majoria de mallorquins, menorquins i eivissencs (llengua i dialecte, registres lingüístics, modalitat estàndard i normalització lingüística), convé prendre en consideració la situació actual en els diferents àmbits d'ús públic de la llengua, en funció del marc legal que els regeix i de l'objectiu final de la normalització, que és la situació de plena normalitat lingüística, i veure què convé fer per normalitzar-los.

Començarem pels àmbits d'ús oficial, que des del punt de vista de la història dels pobles són els més importants, ja que els historiadors treballen essencialment amb els documents. Si les actes de les corporacions, els bans de les alcaldies, les instàncies dels ciutadans a l'Administració, les actuacions judicials i les notaries es fan en castellà, la imatge que els historiadors del futur treuran de les nostres Illes –i la que difondran aquí i fora d'aquí– és la imatge d'un poble de llengua castellana.

És necessari remarcar-ho, perquè la importància d'aquest aspecte essencial de la vida col·lectiva, com la del document d'identitat en la vida personal de cadascú, sol passar per alt a la majoria de la gent. Es dóna més importància a la normalització d'impresos que perden vigèn-